

Лункіна Т.І.

ЕКОЛОГІЧНА КОМПОНЕНТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У статті досліджено екологічну компоненту соціального розвитку України. Визначено, що від вирішення екологічних проблем залежить соціально-економічна стабільність та майбутнє існування населення України. Наведено основну нормативно-правову базу щодо екологізації України. Охарактеризовано основну роль і принципи запровадження «Зеленого офісу» в Україні. Наведено кращі практики елементів запровадження «Зеленого офісу» в Україні. Доведено позитивний ефект від використання принципів «Зеленого офісу».

Ключові слова: екологія, екосистема, екологічна компонента, екологізація, «Зелений офіс».

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток суспільства, яке обрало людство протягом останніх століть, приводить до суттєвих дискусій стосовно отримання суспільних вигод за рахунок шкідливого впливу на навколишнє середовище. На сьогоднішній день є нагальною потребою вирішення екологічних питань щодо певних технологій, екосистем, біорізноманіття та природи в цілому. Від їх вирішення залежить соціально-економічна стабільність та майбутнє існування населення України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти розвитку екологізації в Україні висвітлені у працях вітчизняних та закордонних науковців і практиків, зокрема: М.М. Гришка, Ф. Енгельса, С.А. Зернова, А.О. Ковалевського, Л.А. Кульського, П.С. Погребняка та інших. Заслуговує на увагу вислів Ф. Енгельса: «Тварина лише користується зовнішньою природою і змінює її в силу своєї присутності; людина ж змінює її, які вона вносить, змушує її служити своїм цілям, панує над нею».

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження та вплив екологічної компоненти соціального розвитку на економіку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нова державна екологічна політика України як частина реформ, що впроваджуються в процесі асоціації з Європейським Союзом, визначається Законом України «Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року» (ухвалено 21 грудня 2010 року) та Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища (НПД) на 2011-2015 роки (затверджено розпорядженням КМУ 25 травня 2011 року).

Суть цієї реформи полягає в інтеграції екологічної політики до політик соціально-економічного розвитку національного, регіонального, обласного та місцевого рівнів, а також до

політик розвитку секторів економіки з метою більш ефективного захисту навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів України згідно з міжнародними стандартами.

Згідно зі Стратегією метою національної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

Стратегічними цілями екологічної політики в Україні є:

- 1) підвищення рівня суспільної свідомості в питаннях екології;
- 2) поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки;
- 3) досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища;
- 4) інтеграція екологічної політики та вдосконалення інтегрованого екологічного управління в галузях економіки та соціальної сфери;
- 5) припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття екологічної мережі;
- 6) забезпечення екологічно збалансованого природокористування;
- 7) удосконалення регіональної екологічної політики [5].

Основні законодавчі акти, що діють у сфері охорони довкілля в Україні:

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991р.).
2. Земельний Кодекс (2001 р.).
3. Лісовий Кодекс (1994 р.).
4. Водний Кодекс (1995 р.).
5. Кодекс України про надра (1994 р.).
6. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» (1992 р., у редакції від 21 червня 2001 р.).
7. Закон України «Про тваринний світ» (2001 р.).

© Лункіна Тетяна Іванівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту Миколаївського національного аграрного університету, lunkina_tanya@mail.ru

8. Закон України «Про рослинний світ» (1999 р.).

9. Закон України «Про відходи» (1998 р.).

10. Закон України «Про екологічну експерттизу» (1995 р.).

11. Закон України «Про пестициди та агрохімікати» (1995 р.).

12. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» (1995 р.).

13. Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» (1995 р.).

14. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» (2001 р.).

15. Закон України «Про екологічний аудит» (2004 р.).

16. Закон України «Про мисливське господарство та полювання» (2000 р.).

17. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.) та інші.

Кожен з цих законодавчих актів регулює особливості використання та охорони відповідних природних ресурсів, основи державного і громадського управління у цій сфері, здійснення контролю і визначення юридичної відповідальності за правопорушення.

За останні роки Україна приєдналась більш як до 20 багатосторонніх конвенцій екологічного спрямування. Серед них:

1. Конвенція ЄСПОО «Про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті» (підписано в лютому 1991 р., ратифіковано в березні 1999 р.).

2. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (підписано в травні 1992 р., ратифіковано в жовтні 1996 р.).

3. Кіотський протокол до неї (підписано в грудні 1997 р., ратифіковано в лютому 2004 р.).

4. Конвенція ООН про біологічне різноманіття (підписано в червні 1992 р., ратифіковано в листопаді 1994 р.).

5. Картахенський протокол про біобезпеку до цієї Конвенції (приєднання у вересні 2002 р.).

6. Конвенція про охорону та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер (приєднання в липні 1999 р.) і низка інших.

Протягом останніх років людство все частіше замислюється щодо споживання екологічно чистої продукції та про якість навколишнього середовища. Формування екологічної відповідальності у споживачів відбувається за рахунок попиту на еко- товари і послуги. З іншого боку, набуває поширення інтерес виробників до екологічної сертифікації, що обумовлено розвитком інтеграційних процесів в Україні, підвищенням обізнаності споживача і впровадженням в Україні підходу сталих державних закупівель.

Станом на листопад 2014 року в Україні 58 компаній сертифікували свої товари та послуги, діючих сертифікатів – 90, з яких у 2014 році ви-

дано 28. Всього від початку існування програми видано 407 сертифікатів. Лідерами лишаються компанії будівельної та харчової галузей. Все більше підприємств приділяють увагу екологічним аспектам власної діяльності, в тому числі й «озелененню» організацій офісного типу. В цьому році вперше екологічний сертифікат на відповідність стандарту «Зелений офіс» отримало ТОВ «Сандора», яке входить до групи компанії Pepsi Co.

Кращими щодо забезпечення комунікацій між виробниками екологічно сертифікованої продукції та споживачами були визнані програми з просування продукції ДП Сантрейд (Компанія Bunge, ТМ «Олейна») та ПАТ СанІнБев (ТМ «Чернігівське») [3].

Звичайно, запровадження екологічних принципів неможливе без підтримки суб'єктів господарювання, суспільства. Так, протягом останніх років набула поширення нова концепція управління організацією, підприємством – «Зелений офіс». Хоча ця концепція тільки набуває популяризації в Україні, в світовій практиці вона почала впроваджуватися більш як 30 років тому.

Добровільні публічні зобов'язання компанії в рамках «зеленого офісу» не завжди вимагають великих затрат часу чи коштів, а часто навіть можуть допомогти їх зекономити. Адже зрозумілі та прості рекомендації щодо впровадження зеленого офісу закликають економити електроенергію, тепло, воду, папір тощо, що приносить результати всього лише при зміні звичного безгосподарного відношення до спільних ресурсів працівниками офісу. Втім, після певних досягнень може виникнути необхідність і в додаткових інвестиціях, які повертатимуться у формі нематеріальних переваг, таких, наприклад, як збільшення репутаційного капіталу.

Отже, завдяки програмі «Зелений офіс» компанії не тільки публічно демонструють свою екологічну відповідальність, скорочуючи обсяги спожитих ресурсів та зменшуючи забруднення довкілля, а й отримують практичний зиск, такий, як зниження витрат на утримання офісу і поліпшення іміджу у стосунках із зацікавленими сторонами.

Жодна компанія сьогодні не може стояти осторонь від вирішення глобальних екологічних проблем, таких, як зміна клімату, погіршення якості повітря та води, ерозія та зменшення родючості ґрунтів, спричинених бездумною експлуатацією ресурсів для задоволення постійно зростаючих потреб.

Загальні принципи «Зеленого офісу»

1. Закупівля – дотримуватися вимог екологічного маркування та відповідності енергозберігаючих якостей для усіх товарів та обладнання. Бажано, щоб придбаний товар був місцевого виробництва, що зменшує негативний вплив від транспортування на великі відстані.

2. Використання – необхідно вимкати непрацюючу техніку; налаштовувати техніку на режим швидкого переходу в режим очікування; перш, ніж скористатися витратними матеріалами (папером для друку), необхідно впевнитися, що це потрібно.

3. Утилізація – для зменшення частки первинних товарів при закупівлях слід обирати товари з маркуванням «вторинна переробка», це означає, що їх можна повторно переробляти [2].

У таблиці 1 наведено практику використання концепції «Зелений офіс» в Україні.

Таблиця 1

Кращі практики елементів «Зеленого офісу» в Україні

	«Астеліт»	«Воля»	«Галнафтогаз»	«Надра»	«Оболонь»	«Оранта»	«Тетра Пак»	«Фокстрот»
Стратегічний (програмний документ)		+	+	+				+
«Зелена команда»		+	+	+				
Система закупівель	+	+	+	+		+	+	
Збереження ресурсів	+	+	+	+	+	+	+	+
Утилізація			+	+	+		+	+
Зменшення карбонованого сліду	+				+	+		
Інформаційна компанія	+	+	+	+	+	+		+

Джерело: [2]

Як бачимо, підприємствами України започатковано використання основних принципів «Зеленого офісу». Так, «Воля», «Галнафтогаз», «Надра», «Фокстрот» включили їх до стратегічних планів розвитку підприємства. Позитивним є те, що принципи збереження ресурсів та інформаційна компанія використовуються майже всіма зазначеними підприємствами. Набуває поширення система закупівель, «Зелена команда» та зменшення карбонованого сліду.

Також варто відзначити компанію «1 + 1 медіа» за проект «Green Team –більше ніж «Зелений офіс», у рамках якого були створені умови для продуктивної кросфункціональної взаємодії і досягнуто економію електроенергії, води, паперу та інших ресурсів за рахунок впровадження принципів «зеленого офісу». Ця компанія стала переможцем у номінації «Еко-

логічні практики» ювілейного V Національного конкурсу бізнес-кейсів з корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Конкурс проводить Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» за підтримки міжнародної консалтингової компанії EY і ЮФ «Алексеев, Боярчуков і партнери» [1].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розвиток екологічної компоненти в Україні протягом останніх років набув поширення. Так, на законодавчому рівні врегульовано низку нормативних документів щодо регулювання екологічної безпеки в Україні. На українських підприємствах тільки починають вперше запроваджуватися принципи «Зеленого офісу», хоча вони й сприймаються як «данина моді», проте це значно заощаджує кошти, що в результаті позитивно впливає на фінансові результати.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В Україні визначили найкращі практики з корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uspp.ua/v-ukraini-viznachili-naykrashchi-praktiki-z-korporativnoi-socialnoi-vidprovidalnosti.html>. – Дата останнього доступу: 15.04.2015 р.
2. Концепція Зеленого офісу: рекомендації для організацій щодо екологічного дружнього ставлення до навколишнього природного середовища. – К.: Вид-во «Пульсари», 2007. – 64 с.
3. Орган екологічної сертифікації та маркування: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecolabel.org.ua/about/zvity/zvity-2014.html>. – Дата останнього доступу: 15.04.2015 р.
4. Поширення принципів «Зеленого офісу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://svitppt.com.ua>. – Дата останнього доступу: 12.04.2015 р.
5. Щодо включення положень Закону України «Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року» та Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки до програм розвитку галузей (секторів) економіки та регіонів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.newtest.menr.gov.ua. – Дата останнього доступу: 17.04.2015 р.

REFERENCES

1. V Ukraini vyznachyly naikrashchi praktyky z korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti [In Ukraine the best practices of corporate social responsibility were defined] Retrieved from: <http://uspp.ua/v-ukraini-viznachili-naykrashchi-praktiki-z-korporativnoi-socialnoi-vidpovidalnosti.html> [in Ukrainian]
2. Kontseptsiiia Zelenoho ofisu : rekomendatsii dlia orhanizatsii shchodo ekolohichnoho druzhnoho stavlennia do navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha. [The concept of Green Office: recommendations on organization of ecological attitude towards the environment] — K.: Vydavnytstvo «Pulsary». - K: Publisher «Pulsary», 2007. – p. 64. [in Ukrainian]
3. Orhan ekolohichnoi sertyfikatsii ta markuvannia: ofitsiinyi sait [The environmental certification and labeling: official website] Retrieved from: <http://www.ecolabel.org.ua/about/zvity/zvity-2014.html> [in Ukrainian]
4. Poshyrennia pryntsyviv «Zelenoho ofisu» [The application of «The Green Office» principles] Retrieved from: <http://svitppt.com.ua>. [in Ukrainian]
5. Shchodo vkluchennia polozhen ZU «Pro osnovni zasady (strategiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky na period do 2020 roku» ta Natsionalnoho planu dii z okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha na 2011-2015 roky do prohram rozvytku haluzei (sektoriv) ekonomiky ta rehioniv [As for the legal law "On the Basic Principles (strategy) of the state environmental policy up to 2020" and the National Action Plan on the Environmental Protection for 2011-2015, programs of industries (sectors) of the economy and regions] Retrieved from: www.newtest.menr.gov.ua [in Ukrainian]